

บทบรรณาธิการ

ดร.นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ

วารสารมานุษยวิทยานับนี้มีบทความที่น่าสนใจองค์ความรู้ที่หลากหลาย ตั้งแต่เรื่องราวประสบการณ์การทำงานภาคสนามของนักมานุษยวิทยา โลกด้าค้นเกี่ยวกับจิตวิญญาณและชีวิตหลังความตายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ การวิพากษ์อุดมการณ์ความรักและสิทธิการจดทะเบียนชีวิตคู่ของเกย์ การวิเคราะห์หลักฐานโบราณคดีเกี่ยวกับการค้าจากยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายของมนุษย์ในภาคกลางของประเทศไทย และการเปลี่ยนแปลงชุมชนชนเมืองในย่านนนทบุรีภายใต้ระบบทุนนิยม

ในบทความของฐานิดา บุญวรรณ ได้ยกตัวอย่างประสบการณ์การทำงานภาคสนามในจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชาและในอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ประเทศไทย ซึ่งพบว่าคนไทยในพื้นที่นี้มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ หลวงพ่อหมึก หลวงรอด และหลวงพ่อเวียน ซึ่งกลายเป็นอัตลักษณ์สำคัญให้กับคนไทยที่อาศัยในเขมร และบังเอิญได้พบกับพระกัณฑ์เทศน์เรื่อง เสด็จไปเยี่ยม ที่ให้ข้อมูลใหม่เกี่ยวกับคนไทยในเขมร ซึ่งฐานิดาได้นำมาตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการค้นพบข้อมูลที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อนภายใต้แนวคิดเรื่อง Serendipity ประเด็นเรื่องการค้นพบข้อมูลโดยบังเอิญสัมพันธ์กับโอกาสและความต่อเนื่องของเวลาที่ผู้วิจัยต้องย้อนมองไปในอดีตและต่อยอดไปข้างหน้า เพื่อวิเคราะห์สิ่งที่ค้นพบในฐานะความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง และสิ่งสำคัญคือ ความบังเอิญที่ค้นพบไม่ใช่เรื่อง “ข้อมูล” หากแต่เป็นการสร้างกระบวนการคิดของนักวิจัยที่ต้องรู้จักสังเกต ทบทวน ตั้งคำถามและแสวงหาคำอธิบายใหม่ ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของกระบวนการวิจัย

ในบทความของพิเชษฐ สายพันธ์ ชี้ให้เห็นว่าพิธีศพและบทสวดในพิธีศพของชาวไทดำหรือลาวโซ่งในพื้นที่จังหวัดนครปฐม มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมภายใต้เงื่อนไขทางสังคม เช่น มีคำว่า “นรก” และ “หม้อนรก” ในบทสวด มีการเพิ่มพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเข้ามา แต่ยังคงสืบทอดระบบความเชื่อในคติเกี่ยวกับ

ผีแดนผีดำ (ผีบรรพชน) ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการสืบทอดสายตระกูลและเครือญาติทางฝ่ายชาย รวมทั้งสะท้อนประสบการณ์ของการเป็นผู้พลัดถิ่นที่อพยพมาจากดินแดนสิบสองจุไทยสู่พื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยมีการตอกย้ำเรื่องต้นกำเนิดและถิ่นที่อยู่เดิมที่บรรพบุรุษเคยอยู่มาก่อน ในบทสวด “ความบอกทาง” ในพิธีศพ จะมีการเพิ่มเติมเรื่องราวการเดินทางของขั้วฝักลับดินแดนปีตุภูมิเพื่อขึ้นเมืองฟ้าโดยใช้เส้นทางที่อพยพมาประเทศไทย ซึ่งสร้างความหมายใหม่ให้กับชีวิตหลังความตาย นั่นคือ คนตายจะกลับไปอยู่ในถิ่นฐานเดิมของตัวเอง

ในบทความของนฤพนธ์ ดั่งวิเศษ เสนอข้อถกเถียงที่ว่าบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ ระบบผัวเดียวเมียเดียว การปกครองของชาติภายใต้ระบบทุนนิยมคือกลไกสำคัญของการควบคุมและจัดการชีวิตของกลุ่มเกย์ ซึ่งกลไกดังกล่าวซ่อนเร้นอยู่ในอุดมการณ์สิทธิเสรีภาพและระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นผลผลิตของลัทธิเหตุผลนิยมที่ผลิตซ้ำครอบครัวยุคใหม่ ภายใต้การเมืองของการเรียกร้องสิทธิ การแต่งงานและการจดทะเบียนชีวิตคู่ของคนเพศเดียวกันที่กำลังเติบโตและขยายตัวในสังคมตะวันตก คือพยานหลักฐานสำคัญที่ชี้ว่า “เพศวิถี” กลายเป็นสารัตถะหรือความเป็นแก่นแท้ที่ชาวเกย์จะใช้เพื่อยืนยันตัวตนทางเพศ และใช้เป็นเครื่องมือที่จะเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ อำนาจรัฐจึงแผ่ขยายและเข้ายึดครองชีวิตทางเพศของเกย์อย่างแนบเนียน และสอดคล้องสัมพันธ์กับระบอบเสรีนิยมใหม่ที่เรียกร้องให้พลเมืองต้องลงทุนกับชีวิตตัวเองทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ดังนั้น กฎหมายแต่งงานของชาวเกย์จึงมิใช่การทำลายบรรทัดฐานสังคม แต่เป็นการปรับตัวใหม่ของเทคโนโลยีของอำนาจที่ควบคุมเกย์ให้อยู่ในบรรทัดฐานแบบเก่า

ในบทความของธนิช เลิศชาญฤทธ์ อธิบายให้เห็นถึงรูปแบบการค้าทางไกลและการแลกเปลี่ยนสินค้าประเภทเครื่องประดับในช่วง 2,500-1,500 ปีก่อนที่ปรากฏอยู่ในเขตภาคกลางของไทย หรือยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย (ยุคเหล็ก) ซึ่งพบว่ามนุษย์ในยุคนี้มีเทคโนโลยีในการผลิตสินค้า มีความก้าวหน้าในการกลีกรรรม มีการขุดคุ้ยน้ำและระบบชลประทาน มีการเดินทางแลกเปลี่ยนสินค้าภายในภูมิภาค ข้ามภูมิภาคและข้ามมหาสมุทร จากหลักฐานทางโบราณคดีพบ

สินค้าที่มาจากต่างแดน เช่น ลูกปัดแก้วฝังทอง ลูกปัดดินเผาที่มีชั้นเคลือบคล้ายแก้ว กำไลหิน ต่างหูที่ทำจากแก้ว จี้ที่ทำจากหินตระกูลหยก เครื่องประดับที่ทำด้วยทองคำ วัตถุที่ทำจากสำริด โบราณวัตถุที่ทำจากกระดองเต่าทะเล เป็นต้น หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าชุมชนของมนุษย์ในอดีตมีการติดต่อข้ามแดนจากหลายแหล่ง ทั้งอินเดีย จีน ไต้หวัน และคาบสมุทรภาคใต้

ในบทความของโสวัตรี ณ ถลาง อธิบายการเปลี่ยนแปลงในย่านชานเมืองบริเวณจังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีปัจจัยสำคัญคือ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมและรถไฟฟ้า การเกิดขึ้นของหมู่บ้านจัดสรร และการสร้างสถานที่ราชการของหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้พื้นที่นนทบุรีมีคนเข้ามาอยู่อาศัยจำนวนมากและสัมพันธ์กับการเติบโตและการขยายตัวของกรุงเทพฯ ในช่วงหนึ่งถึงสองทศวรรษที่ผ่านมา ปัจจุบันพื้นที่นนทบุรีมีความเจริญหลายรูปแบบ ส่งผลให้เกิดการขึ้นราคาของที่ดินและที่อยู่อาศัย ตอบสนองความต้องการของชนชั้นกลางที่มีรายได้สูงและการขยายตัวของวัฒนธรรมบริโภค เช่น ห้างสรรพสินค้า โรงแรม ร้านอาหาร ร้านกาแฟ คอมมูนิตี้มอลล์และไลฟ์สไตล์มอลล์ ในขณะที่ย่านชุมชนเก่า เช่น มอญปากเกร็ดก็ถูกทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการตั้งคำถามเรื่อง “การพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน” ปัญหาสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของคน ซึ่งต้องรักษาสมดุลระหว่างความเจริญสมัยใหม่และคุณค่าประวัติศาสตร์วัฒนธรรมในท้องถิ่น

